

Gäller för: Verksamhet Medicin barn, Verksamhet Kirurgi barn

Giltig från: 2024-07-03

Innehållsansvar: Johanna Röntfors, (johra), Överläkare

Giltig till: 2026-07-03

Godkänd av: Cathrine Gatzinsky, (catwi3), Verksamhetschef

Sexuellt övergrepp på barn - handläggning.

Förändringar sedan föregående version

Mindre korrigeringar är gjorda.

Syfte

Hälso- och sjukvården har vid sexuella övergrepp två uppdrag: dels den sjukvårdande, dels som aktör i rättskedjan. Det är därför av stor vikt att det görs en bra spårsäkring/dokumentation. Beredskap måste finnas att möta patientens medicinska, psykosociala och rättsliga behov. Ett sexuellt övergrepp på barn innefattar alla former av sexuella handlingar som påtvingas ett barn av en annan person. I de fall där underlaget som väckt misstanke om att barnet varit utsatta för övergrepp är vagt, måste ansvarig läkare överväga noga om medicinsk utredning skall påbörjas och om orosanmälan ska göras. Dessa patienter skall handläggas av specialist.

Diagnos- och KVÅ-koder

T74.2	Våldtäkt/sexuellt ofredande
Z04.0	Undersökning efter våldtäkt
Z04.8	Undersökning efter misstanke om övergrepp
Y05.9A	Förövare känd
Y05.9B	Förövare okänd
GD003	Rättsintyg
GD008	Anmälan angående barn med möjligt skyddsbehov

**OBS: Flickor fyllda 13 år och äldre hänvisas direkt till gynakuten
KK SU/SS (tel 24350)**

**Pojkar upp till 16 år handläggs på barnakuten och äldre pojkar
hänvisas till kirurgakuten SS/SU.**

Innehåll

Revideringar i denna version	Error! Bookmark not defined.
Syfte	1
Tillvägagångssätt	3
Då övergreppet skett inom 72 timmar och barnet ska spårsäkras	4
Sjuksköterskas och barnsköterskas uppgifter	5
Läkarens uppgift	5
Anmälan till myndighet	7
Undersökningsteknik	7
Provtagning	7
Uppföljning	9
Intyg	9
Ansvar	10
Uppföljning, utvärdering och revision	Error! Bookmark not defined.
Kunskapsöversikt	10
Granskare	11

Var och när skall barnet undersökas

De barn som ska undersökas direkt på akutmottagningen:

- Misstanke om akuta skador såsom blödning eller sårskada
- Vid vaga misstankar om övergrepp men där underlivsbesvär finns i anamnesen, behöver undersökning göras för att utesluta vulvovaginit, stjärtfluss, springmask eller andra åkommor som kräver behandling. Bedömningen skall göras av erfaren läkare, kan vara specialist i kirurgi eller medicin.
- Vid misstänkt okänd förövare där övergreppet skett inom 72 timmar måste man ta ställning till att göra en akut undersökning för att vinna tid för spårsäkring.
- Då barnet kommer in fredag - lördag eller då nästföljande dag inte är en vardag.

Dessa barn skall planeras in nästföljande vardag på urinvägsmottagning kirurgi:

- Då man misstänker övergrepp som ligger längre bak i tiden.
- Då barnet söker på akuten för misstänkt sexuellt övergrepp, kan ni alltid höra med urinvägsmottagningen om de kan vara behjälpliga samma dag, alternativt nästföljande dag med rum och undersökning.

Tillvägagångssätt

På Urinvägsmottagningen undersöks barnet av specialist från allmänteamet. Vi har en fast tid kl. 11.00 dagligen.

- Dagtid ordnar akutsjuksköterska i triagen återbesökstid till urinvägsmottagningen nästföljande dag. Detta görs efter avstämning med ansvarig specialist på kirurgen. Är inte orosanmälan eller polisanmälan gjord måste detta göras.
- Förälder/barn skall på akuten få informationsblad med återbesökstid med sig i handen.
- Jourtid tar akutsjuksköterska kontakt med husjouren och stämmer av om barnet skall få en tid för undersökning nästa dag. På morgonrapporten nästföljande vardag rapporterar husjouren över till ansvarig på allmänteamet, som i sin tur informerar barnsjuksköterska på urinvägsmottagningen.

De barn som kommer in till akuten med osäker anamnes om övergrepp och/eller att föräldern misstänker den andre föräldern/närstående som förövare.

Vid dessa fall skall orosanmälan göras till socialtjänsten, då barnet hamnar i kläm.

Då övergreppet skett inom 72 timmar och barnet ska spårsäkras

- För att kunna använda spårsäkringssats och om den misstänkte förövaren är vårdnadshavare, måste en polisanmälan göras innan man gör undersökningen av barnet.
- Efterhör om patienten eller anhörig redan gjort polisanmälan, om så är fallet inhämta information från polisen. Annars var behjälplig med anmälan.
- Informera barn och anhörig vilka undersökningar som skall göras. Att undersökning och provtagning måste göras om den är begärd av polis/ åklagare. Om barnet, med hänsyn till ålder och mognad, själv kan ta ställning till läkarundersökning är det barnets samtycke som skall inhämtas. Det gäller barn från 12- 13 års ålder.
- **OBS! Illustrativa provtagningsanvisningar finns i spårsäkringssatsen.**

Sjuksköterskas och barnsköterskas uppgifter

- Se till att barnet slipper sitta i väntrummet, särskilt om polis medföljer.
- Ta direkt kontakt med ansvarig läkare. Se till att undersökning blir så snart som möjligt.
- Styrk och dokumentera identitet på barnet och medföljande personer, dokumentera i journal.
- Skriv i journal vem som har vårdsnaden av barnet, (om oklart kan uppgifter fås från socialtjänsten). Registrera hur vårdnadshavaren vill bli kontaktad. Dokumentera medföljande personer.
- Registrera och ta nödvändig anamnes utifrån aktuella symtom. Förhör inte barnet eller medsökande.
- För att säkerställa spårsäkring: Ta vara på eventuella kläder från övergreppstillfället. Barnet bör INTE äta/dricka eller tvätta/duscha om de söker efter övergrepp som skett nyligen.
- Förbered ordinerade prover (Se under provtagning). Märk upp rör och påsar med patient-ID, datum, klockslag och innehåll.
- Var behjälplig under undersökning och provtagning.
- Om ”**Spårsäkringssats efter sexuellt övergrepp**” används, skall den förvaras på akutens läkemedelsrum till dess den hämtas av polis och att de lämnar en ny sats. Dokumentera i journalen när den hämtas.
- Dokumentera allt under rubrik: “undantag för direktåtkomst”, om anhörig är misstänkt.

Läkarens uppgift

- Polisanmälan krävs för att spårsäkring ska utföras, anmälan görs till jourhavande kommissarie tel.nr. **010- 565 34 30**. Var behjälplig med anmälan när indikation för akut undersökning föreligger. Se till att skriftligt (ev. faxad) begäran av läkarundersökning för rättsintyg finns.
  1. **Anamnes:** Varför de söker akut. Förhör inte barn. Inhämta bakgrundsinformation av förälder eller medföljande. Det kan behövas göras avskilt från barnet. Klargör tydligt i journal varifrån uppgifterna inhämtas. Duschat/ tvättat sig? Våld?
- **Status:** Längd/ vikt, AT: tecken på krisreaktion? Mun och Svalg, LS Hud: Skador och ömhet? Sök med ögon och händer över hela hudkostymen inkl. hårbotten, bakom öronen, genitala/ analt.
- **Provtagning:** Se under separat rubrik.
  2. **Dokumentation:** Detta besök dokumenteras under rubriken ”Undantag från direktåtkomst”. Skador markeras på skisser (finns i spårsäkringssats). Digitalfoto med namn, personnr och måttband

på varje bild. Foto på barnets ansikte, översiktsbild och närbild på skadan. Fotografera inte genitala om inte tydliga skador.

- Informera om att undersökningen kan ligga till grund för ett rättsintyg.
- Anmälan till socialtjänsten måste alltid göras om man misstänker att barnet varit utsatt för sexuellt övergrepp, de gör en bedömning av patientens behov av skydd. Ta ställning till eventuell inläggning om det föreligger misstanke om att barnet far illa. Ta reda på om det finns hedersrelaterad problematik i familjen.
- Skriv remiss med hög prioritet och ta telefonkontakt med kuratorsenheten DSBUS (tel. 34714). De ser till att anmälan till socialtjänsten har kommit fram och att hjälpinsatser för barnet och anhöriga sätts in. De kan ge akuta stödsamtal.
- Om akut psykologiskt omhändertagande behövs på jourtid ta kontakt med akutmottagningen på BUP.
- lämna skriftlig och muntlig information om vilka prover som tagits och hur uppföljning kommer att ske.
- Skriv intyg när så begärs av myndighet. Viktigt att här dokumentera hur barnets identitet har styrkts. **Rättsintyg**, ska skrivas av undersökande läkare, om möjligt. Vid behov bör man ta hjälp av rättsmedicinare. Se sidan 5.

Anmälan till myndighet

Du är SKYLDIG att anmäla till sociala myndigheter om du misstänker att ett barn utsätts för sexuellt övergrepp och om de inte redan är involverade. Dagtid kontaktas det socialkontor som barnet tillhör geografiskt, via växel 031- 365 00 00. Kvällstid kontaktas socialjouren (telefon: 365 87 00 eller via 112). Socialkontoret kontaktar sedan Barnhuset om barnet är bosatt i Göteborg. Klicka här för blankett om orosanmälan. Den ifyllda blanketten skall sedan diarieföras.

Undersökningsteknik

- Huvudregeln är att barnet undersöks vaket utan narkos.
- Två bedömare är fördelaktigt. Assistans av sjuksköterska/barnsköterska behövs vid provtagning.
- Förklara vad som ska göras och varför.
- Undersök hela barnets hela hudkostym, från topp till tå, inklusive hårbotten, bakom öron. Låt barnet bara vara avklätt på den kroppsdel som undersöks.
- Genitala på ett litet barn, som är vaket, undersöks lättast i vårdarens knä, med undersökaren framför. Större barn undersöks i grodställning på brits.
- Vid undersökning av genitala hos flickor tar man ett tag i vardera yttre blygdläppen med tumme och pekfinger och drar mot undersökaren för att se slidkransen och slidmykning. Värdera särskilt hud/slemhinneförändringar, skador på dessa, flytningar och blödningar. Värdera slidkransen: form, bredd, tjockväggighet, hack/ruptur/rift, och mynningens vidd.
- Vid undersökning av genitala på pojkar inspektera penis, förhud och skrotum: ärr, bristningar och blåmärken.
- Vid undersökning av analregionen notera hudbristningar, fissurer, ärr och hemorrojder. Observera att det är normalt att anus kan stå öppen vid undersökning i narkos.

Provtagning

Vid synliga besudlingar och då man tar prov med fuktad tops. Odlingspinnar fuktas med NaCl det minskar smärta betydligt.

Ta ej odling från vagina, mycket smärtsamt.

- Svalg: gonokocker/chlamydia PCR
- Svalg/ läppar: tops (DNA)
- Nagelskrap: tops fuktade NaCl (DNA)

Skickas till

Baktlab
Polisen
Polisen

- Hud/besudlingar: tops fuktade NaCl till endast 5 x 5 cm) Polisen (1 tops
- Tejpfolie för ev. hårstrån Polisen
- Penis tops fuktade NaCl, under förhud, ollonet, på penisskaftet. Polisen
- På yttre/inre blygdläppar Gonokocker/Chlamydia PCR Baktlab
- Anus: Gonokocker/Chlamydia PCR Baktlab
- Tops fukta NaCl Polisen
- Vagina och/eller anus: allmän- odling Baktlab
(endast vid tecken på infektion)
- Urinprov: gonokocker/Chlamydia PCR Baktlab
v.b drogtest och graviditetstest/hCG Polisen
- Blodprov:
- – droger Polisen
- – HIV/Hepatit B-C/Syfilis Virologen
- – DNA-analys Polisen

Medicinsk behandling:

Överväg hepatitprofylax. Remiss till Infektionskliniken.

Uppföljning

Återbesök på Urinvägsmottagning kirurgi efter 3 veckor

Till barnsjuksköterska och undersökande läkare (om möjligt)

Provtagning: Chlamydia/Gonokocker PCR tas från urin

Om prov för Hepatit och HIV är tagna på akuten tas detta igen efter 3 månader.

Intyg

Utfärdas endast på begäran av polis eller sociala myndigheter. Skriv på svenska. Ange klockslag och datum. Ange vem som lämnar anamnes och vilka som är med vid undersökningen. Kortfattad anamnes som är relevant till gjorda fynd. Redogör för gjorda fynd och provsvar, neget i förekommande fall tecken på skada.

Bedömning av skada genitalt hos flickor - "starka" fynd:

1. Sperma på eller i kroppen
2. Färska skador utan annan förklaring.
3. Hack /ruptur /rift i mödomshinnans bakre omfång in till fästet.
4. Könssjukdom som inte överförts vid förlossning.

Ospecifika fynd – som kan stärka misstanke:

1. Rodnad, svullnad och/eller sårskador.
2. Flytning, ospecifik och bakteriell vaginit.

Bedömning av skada genitalt/analt hos pojkar - "starka" fynd':

1. Sperma på eller i kroppen
2. Färska skador utan annan förklaring.

Ospecifika fynd – som kan stärka misstanke:

1. Könssjukdom (bedöm efter ålder)
2. Anala skador

3. Rodnad, svullnad och/eller sårskador

OBSERVERA att det är sällsynt att man hittar skador efter sexuellt övergrepp/ofredande.

Slidkransen har ett otal normalvarianter och en skadad slidkrans kan läka utan spår!

Dra slutsats, ex:

”De gjorda fynden stämmer med uppgiven orsak...”

”Att tecken på skada saknas utesluter inte att barnet utsatts för ett sexuellt ofredande eller övergrepp”

Ansvar

Gäller för all personal inom Verksamhet Medicin barn på Drottning Silvias barnsjukhus, Område 1/SU. Ansvar för spridning och implementering har verksamhetschefen som även ansvarar för att rutinen följer gällande författningar/lagar.

Kunskapsöversikt

Detta PM är utarbetat utifrån gemensamt PM för VGR i samarbetet med VKV, Västra Götalands Kompetenscentrum för våld i nära relationer.

Granskare

Sofia Sjöström, överläkare, Verksamhet kirurgi barn, Drottning Silvias barnsjukhus, Område 1/SU

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Verksamhet Medicin barn, Verksamhet Kirurgi barn

Innehållsansvar: Johanna Röntfors, (johra), Överläkare

Godkänd av: Cathrine Gatzinsky, (catwi3), Verksamhetschef

Dokument-ID: SU9774-1570060579-426

Version: 16.0

Giltig från: 2024-07-03

Giltig till: 2026-07-03